

כ' ח': **וְהוֹצֵאתָ** - מוטעם בקדמא ולא בפשטא^א. והטעם מלרע בתי"ו.

וְהַשְׁקִיתָ - הטעם מלרע בתי"ו.

כ' י"ג: **אֲשֶׁר־רָכְבוּ** - הטעם מלרע בבי"ת^ב.

כ' י"ד: **אֵת פְּלִי־הַתְּלָאָה** - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים אֶת־כָּל־הַתְּלָאָה.

כ' ט"ז: **וְהִנֵּה אֲנִי־נֹכַח בְּקִדְשִׁי** - יש להקפיד לנגן את הטעמים כהוגן, ולא להטעים וְהִנֵּה אֲנִי־נֹכַח בְּקִדְשִׁי.

כ' י"ט: **בְּמִסְלָה** - המ"ם רפה, ובשווא נע^ג.

כ' כ"א: **וַיִּמָּאָן | אֲדָוִים** - מונח לגרמיה, ואינו מונח רגיל עם פסיק אחריו^ד.

כ' כ"ב: **פְּלִי־הַעֲדָה** - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים כָּל־הַעֲדָה.

כ' כ"ה: **וְהָעֵל** - יש להקפיד על הגייה נכונה של הה"א, שלא ישמע שקורא וְאֵעֵל באל"ף.

כ' כ"ז: **פְּלִי־הַעֲדָה** - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים כָּל־הַעֲדָה.

(כמובא בתוס' בע"ז כ"ב ע"ב ד"ה רגלא בשם המדרש), וכשם שחש הקב"ה על השיבוש של עם הארץ שאין בו דעת ללמוד, כך חס על השיבוש שהורגלו בו הדורות וקשה לנו לעוקר.

והוסיף, שמי שלבו חרד ואינו רוצה לסמוך על המנהג שהורגלו בו, מוטב שילך אל בני תימן וירגיל לשונו בקריאת תי"ו רפה כהוגן, אך לא יחדש שיבושים לקורא בתי"ו דגושה.

^א הטעם קדמא הוא טעם מחבר, ואילו הטעם פשטא הוא טעם מפסיק, ותמונתם זהה, וסימן ההיכר ביניהם הוא שהטעם קדמא מסומן תמיד מעל האות המוטעמת, כשאר הטעמים שמסומנים במקום ההטעמה (כגון: וַיִּקְרָא), ואילו הטעם פשטא מסומן תמיד בסוף התיבה (כגון: לְאֹרֶץ).

ובמקרה כמו כאן, שההטעמה היא באות האחרונה של התיבה, אם הטעם הוא קדמא יש לסמנו בראש האות או באמצעה (לְךָ), ואם הטעם הוא פשטא יש לסמנו בסוף האות (לְךָ). וכמו שכתב המנחת שי לעיל י"ח ח', ובדברים ט"ו י"ח, כ"א ח', כ"ה י"ג.

ויש חומשים שלא דקדקו בזה, לכן צריך להזהר ולשים לב להטעמים בקדמא ולא בפשטא.

^ב כן הוא בכל הספרים, וכבר העיר על כך יחב"י הנקדן בעין הקורא כאן. ובמנחת כליל כתב כאן שהטעם מלעיל, ובמסורת הקריאה העתיק דבריו, וצ"ע, שבכל הספרים הוא מלרע.

^ג עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה. וכאן מוכח שהמ"ם בשווא נע מזה שבכתב היד ט"ה המ"ם מנוקדת כאן בחטף פתח. וא"כ אין ספק שהשווא נע.

^ד הטעם מונח הוא טעם מחבר, ואילו הטעם מונח לגרמיה (שתמונתו כמונח רגיל, אלא שבא פסיק אחריו להודיע שהוא המונח המפסיק) הוא טעם מפסיק, וברך כלל הוא בא לפני מונח רביע (כגון: אֶת־כְּלִיעֶשֶׁב | זָרַע, וּלְכָל | רֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ). אך יש פעמים שבא גם לפני טעמים אחרים.

וכאשר בא מונח ואחריו רביע, ויש פסיק ביניהם, יש להסתפק אם הוא מונח רגיל, אלא שבא אחריו פסיק (פסיק בא רק אחר טעם מחבר, והוא נועד להורות על שהייה, ולא על פיסוק וחיתוך הענין, שזה מתבטא בנגינה בלבד), או שהוא מונח לגרמיה.

ומכיון שהמסורה מונה את כל הפסקים שבמקרא (היינו את אלו שנועדו להפסקת הענין, ולא את אלו המורים על הטעם מונח לגרמיה), ופסק זה אינו נמנה ביניהם, ממילא אנו למדים שאינו פסיק רגיל, אלא הוא סימן שהמונח שלפניו הוא מונח לגרמיה, ולא המונח המשרת. (רשימה זו של המסורה נמצאת במק"ג במערכת המסורה אות פ'. אלא שהרשימה שם שגויה ומבולבלת מאד, ומובאים בה גם מקומות שברור שאינו פסיק אלא סימן לגרמיה. אך בכתבי יד רבים מופיעים רשימות מסורה שונות, וגם רשימה זו ביניהם, וכגון בכתב יד לנינגרד שמוכא בסוף תורה רשימת הפסקים, ושם הרשימות מדויקות ומוסרות רק על פסקים, ולא על סימן לגרמיה).

וכן ישנו כלל, שכל מונח רביע, שיש פסיק ביניהם, לעולם הוא מונח לגרמיה ולא מונח ופסיק, פרט לפעם אחת בתנ"ך (ישעיה מ"ב ה': הָאֵל־יְיָ | הוּא מונח ופסיק, ואינו לגרמיה (כלל זה מובא בספרי המדקדים העוסקים בכללי הטעמים, וכגון בספר טעמי המקרא המיוחס לר' יהודה בן בלעם).

כ' כ"ט: **פְּלִי־הַעֲדָה** - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים כָּל־הַעֲדָה.

כ"א ו': **וַיִּנְשָׁכוּ** - השי"ן בדגש, והשווא נע.

כ"א ט"ו: **לְשִׁבְתָּהּ** - הלמ"ד בשווא נע, ואין לקרוא לְשִׁבְתָּהּ בקמץ.

כ"א ט"ז: **וְאֵתְנָה** - התי"ו בדגש, והשווא נע.

כ"א י"ט: **נִחְלִיאֵל** - התי"ת בחטף פתח. ואין לקרוא נִחְלִיאֵל בשווא נח.

כ"א כ"ג: **וְהִצָּה** - הה"א בשווא נח^א. ואין להבליעה ולקרוא וְהִצָּה, או לקרוא וְהִצָּה בקמץ הה"א, אלא יש לבטאה כהוגן בשווא נח. וכן הוא בכל שווא נח באות ה"א, כגון בתיבות יְהִי, וְהִנֵּה, וכיו"ב.

וַיִּלָּחֶם - הטעם מלעיל בלמ"ד.

כ"א כ"ד: **עָזָה** - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא עָז באל"ף^ב.

כ"א כ"ה: **אֵת פְּלִי־הַעֲרִים** - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים אֶת־כָּל־הַעֲרִים.

כ"א כ"ט: **אֲבָדָה** - הדלי"ת בשווא נח, ולא בשווא נע^ג, למרות הקושי^ד. ויש להזהר שלא להבליעה בתי"ו שישמע כאילו קרא אֲבָדָה. ואם אינו יכול לקרוא בשווא נח בלי להבליע את הדלי"ת, עדיף לקרואה בשווא נע מאשר להבליעה.

בְּשִׁבְתָּהּ - השי"ן בדגש, והשווא נע.

כ"א ל': **וַיִּנְשָׁקֶם** - הנו"ן בפתח והשי"ן בדגש.

כ"א ל"ד: **כִּי בִינְדֶּךָ** - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להשמיט את המונח ולהטעים כִּי־בִינְדֶּךָ במקף.

^א והוא נהגה כמו מפיק ה"א שבסוף תיבה, כגון בתיבות: עָמָה, אֶתָּה, וכדומה. וגם כאן באמצע תיבה הוא נקרא מפיק ה"א. ויש הטועים לחשוב שמפיק היא הנקודה הבאה באות ה"א שבסוף תיבה, אך באמת מפיק פירושו שהה"א נשמעת ונהגית בשווא נח, ואף אם באה באמצע תיבה, שלא כמו במילה פְּדָהצור (במדבר א' י') וכדו', ששם הה"א אינה נקראת כלל.

והטעם לכך שנקודת המפיק באה רק בסוף תיבה, משום שבאמצע תיבה כגון במילה וְהִנֵּה, ע"י שהאות מנוקדת בשווא יודעים שהיא נקראת, ואין צורך בנקודת המפיק, אך בסוף תיבה, שאין רגילות לנקד את האות האחרונה בתיבה, שמו את נקודת המפיק במקום השווא.

ויש לציין, שישנם כ"י שכאשר יש חשש לבליעת הה"א בשגגה באמצע תיבה, מוסיפים את נקודת המפיק אף באמצע תיבה, ואע"פ שהיא מנוקדת גם בשווא, וכגון בכ"י לנינגרד שמנוקד: בְּהִשָּׁמָה (ויקרא כ"ו מ"ג), פְּדָהצָל (במדבר ל"ד כ"ח), וְהִנֵּה (שם ל"ה כ'). וכן בכ"י ששון 507 מנוקד פְּדָהצָל. וגם באור תורה כתב על מילת בְּהִשָּׁמָה שבספרים ספרדיים מסומן המפיק בה"א, והביא דבריו בקסת הסופר ח"ב.

^ב לקוראים בהגיה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא יקפידו על ההגייה הנכונה, אע"פ שעשו שלא כדיו, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת ע"י הפתח. אך לקוראים בהגיה שאינה מבחינה בין קמץ לפתח, שאצלם כל הבדול בין המשמעים הוא ע"י הגיית העי"ן, אם לא יקפידו על ההגייה הנכונה, יש לחשוש בזה לשינוי משמעות.

^ג ולא יתכן כלל שיבוא כאן שווא נע, שהרי אין שווא נע בא לפני דגש. וכל הטעם שהתי"ו דגושה, משום שלפניה שווא נח.

^ד הקושי בזה הוא משום שאצל האשכנזים והספרדים נשתכחה הגיית הדלי"ת הרפה, והוגים אותה בדגש קל, ובהגייה המקורית של הדלי"ת הרפה, שהיא דומה להגיית האות ז', אין כל קושי להגות דלי"ת בשווא נח לפני האות תי"ו. וראה מש"כ בזה בשו"ת פאת שדך ח"ב סו"ס כ"ד.

✧ חילופי נוסחאות ✧

כ"א ד': לִסְבָּב / (לִסְבָּב)

הבי"ת הראשונה רפה – בכתבי היד: ט"א ס"ב ט"ג ט"ד ט"ה, ס"א י"ט ס"ב ס"ג י"ט ס"ד י"ט ס"ה ס"ז י"ט ס"ח ס"ט י"ט, א"ב. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, גינצבורג^{כא}, קסוטו, ברויאר. ~ וכן נמסר בספר החילופים בשם בן נפתלי ובן אשר^{כב}. ~ וכן דעת מנחת שי^{כג}.

הבי"ת דגושה – בכתבי היד: ט"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"א י"ט ס"ב ס"ד ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"א י"ט, א"ב. ~ ובדפוסים: רוו"ה^{כד}, לטריס, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא בשם רוב הספרים.

כ"א י"ג: גִּיחָזוּ / (גִּיחָזוּ)

ברביע – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ח, ס"ה ס"ז, א"ב א"ד. ~ ובדפוסים: קסוטו, ברויאר.

בגרשיים – בכתבי היד: ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ו ס"ח ס"י ס"א י"ט ס"ב ס"ד ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"א י"ט, א"ב. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קורן.^{כז}

כ"א כ"ג: סִיחָן / (סִיחָן)

במונח – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ח, ס"ה ס"ו ס"ז ס"ח ס"י ס"א י"ט ס"ב ס"ד ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"א י"ט, א"ב. ~ ובדפוסים: ברויאר.

במרכא – בכתבי היד: ט"ה, ס"א ס"ג ס"ד ס"ה ס"י ס"א י"ט ס"ב, א"א א"ב א"ג א"ד א"ה א"ו א"ז. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קסוטו, קורן.^{כז}

^{יט} ונמסר עליו שם במסורה שיש פלוגתא במילה זו, ויש מי שסובר שהבי"ת דגושה.

^כ יתכן שהיה דגש שנמחק.

^{כא} כן הוא בנוסח הפנים. ובגליון כתב שכן במחזורא רבה לִסְבָּב רפה, וכן דעת בן אשר, ולטבריא דגש, וכן דעת בן נפתלי. נוסח אחר של דעות החילוף: בן אשר לִסְבָּב דגש, בן נפתלי לִסְבָּב רפה.

^{כב} כן הוא בספר החילופים של מישאל. ובכ"י וטיקן 448 מוסר שזו פלוגתא בן אשר ובן נפתלי, וכן הוא ברשימת החילופים במק"ג, והביאה מנחת שי כאן, ולשיטתם לבן אשר הבי"ת רפה, ולב"ג דגושה.

^{כג} מלשונו אין בזה הכרעה ברורה, אך למעשה ניקד בדיבור המתחיל בבי"ת רפה. וכן הכריע במנחת כליל שהבי"ת רפה.

^{כד} ונמסר עליו שם במסורה שיש פלוגתא במילה זו, ויש מי שסובר שהבי"ת רפה.

^{כה} ונימק זאת שאע"פ שברוב הספרים רפה, וכן דעת בן אשר, מצא כ"י המוסר שלב"א דגוש ולב"ג רפה, וכן הוא בדפוסים קדמונים דגוש, וכיון שגם עין הקורא כתב שברוב הספרים דגוש, אין לזוז מקבלתו, וכנראה שזו באמת דעת בן אשר. למעשה, כיום ניתן לקבוע בוודאות כמעט מוחלטת, שדעת בן אשר היא שהבי"ת רפה, והספרים שהדגישו הלכו בשיטת בן נפתלי.

^{כו} וכתב ברויאר (כתר אר"צ והנוסח עמ' 52, רשימת הנוסח ומקורותיו) שיתכן שזו טעות שנגרמה בהשפעת הגרשיים במילה זו לפני ב' פסוקים (גִּיחָזוּ בְּעֵץ הָעֶקְרִים, פסוק י"א).

^{כז} בספר החילופים בין בן אשר לבן נפתלי נמסר על חילוף, לבן אשר סיחן את־ישראל^ל (ללא מתג באל"ף), ולבן נפתלי סיחן אֶת־ישראל^ל (במתג תחת האל"ף). וממילא לב"א מילת סיחן מוטעמת במונח ולב"ג במרכא, כי הכלל הוא שאם יש מתג במילה המוטעמת בורקא, ישרת לפניה המרכא, ואם אין בה מתג, ישרת לפניה המונח, ואכן בכתבי היד המטעימים במונח אין מתג באל"ף, והמטעימים במרכא יש מתג באל"ף.

ובמקראות גדולות דפוס ראשון הציגו נוסח כלאים, מילת סיחן מוטעמת במרכא, אך אין מתג במילת את.